

Maly, I., Blommaert, J. & Yakoub, J. B. (2014), *Superdiversiteit en democratie*. Berchem: EPO

*Djiwo Weenas**1

De multiculturele samenleving is niet meer. In dit boek hopen de auteurs een paradigmaverandering tot stand te brengen door aan te tonen dat multiculturaliteit geen juiste weerspiegeling is van de realiteit, maar dat we in een superdiverse samenleving leven.

In het eerste deel van het boek wordt uitgelegd wat de auteurs verstaan onder superdiversiteit. In tegenstelling tot wat sommigen denken, slaat superdiversiteit niet enkel op het feit dat de migratie sinds de val van de Berlijnse Muur intenser is geworden en qua samenstelling is veranderd. Naast het feit dat de transportmogelijkheden sterk zijn toegenomen voor migranten om terug te reizen naar het land van herkomst of naar een volgende migratiebestemming, heeft ook het internet in die periode een enorme groei gekend. Door die toename van communicatiemogelijkheden is afstand een veel kleinere barrière geworden voor migranten om de cultuurmedia van het land van herkomst te kunnen volgen en om op regelmatige basis contact te houden met familieleden en vrienden.

Maar de doorbraak van het internet heeft natuurlijk niet enkel voor migranten een sterke invloed betekend. Voor zowat iedereen biedt internet de mogelijkheid om zich aan te sluiten bij talloze 'identiteitsniches', gaande van punk tot hijabistas (een samentrekking van hijab en fashionistas). In de superdiverse realiteit is het hebben van meerdere groepsidentiteiten en het beheersen van meerdere talen de norm geworden in plaats van de uitzondering, zowel voor migranten als niet-migrant. Dit in tegenstelling tot het paradigma van multiculturaliteit, waarbij verschillende etnische groepen een duidelijk afgeleide groepsidentiteit behouden. Het profiel van immigranten is dus veel diverser dan vroeger. Dit slaat niet alleen op een kwantitatieve verandering van immigratie maar ook op een diversifiëring op vlak van opleidingsniveau, taal, religie, onderwijsniveau, genderrolattitudes en politieke overtuigingen.

Na een introductie van het begrip superdiversiteit, beschrijven de drie auteurs elk een wijk waarmee ze zelf vertrouwd zijn om dit begrip tastbaar te maken. De drie wijken die besproken worden situeren zich rond de Fortstraat in het Brusselse Saint-Gilles, de Wondelgemstraat in Gent en de Statiestraat in Antwerpen-Berchem. Deze wijken kunnen volgens de auteurs gezien worden als een blik op de toekomst: mogelijke voorbeelden van de superdiversiteit waarin we zullen leven. Migratie is na-

* djiwo.weenas@vub.ac.be

1 Vrije Universiteit Brussel, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR

melijk geen fenomeen dat in intensiteit zal afnemen. De wijken worden op een zeer leesbare en beschrijvende manier in beeld gebracht door middel van *Linguistic Landscape Studies* (LLS), een onderzoeksmethode uit de sociolinguïstiek. “Elke ruimte is een machtsruimte, die gecontroleerd wordt door sommige mensen en ook sommige mensen controleert” (p. 10). Niet iedereen kan zomaar zijn (talige) boodschappen om het even waar in de publieke ruimte tonen, en LLS biedt een methode om zicht te krijgen op welke machtsverhoudingen zich afspelen tussen talengroepen in de publieke ruimte. Eerst worden de verschillende talen geteld die in de publieke ruimte worden gebruikt om hiermee een inschatting te maken van de talengroepen in de buurt. Een van de meerwaarden van LLS is dat er ook bevolkingsgroepen mee in kaart gebracht worden die niet in de officiële statistieken zijn opgenomen. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan de manier waarop de talige boodschappen worden aangebracht, om te proberen achterliggende machtsstructuren tussen taalgemeenschappen bloot te leggen, voornamelijk op basis van de locatie en de kwaliteit van de boodschappen (bijvoorbeeld: een groot reclamebord met een professionele lay-out versus een zwart-witprint op een A4-blad).

In het tweede luik van het boek wordt onder andere aangehaald dat het huidige beleid geen rekening houdt met de superdiverse realiteit en wat de gevolgen hiervan zijn voor de samenleving (en de democratie in het bijzonder). Een beleid dat vertrekt vanuit een multiculturele kijk op onze samenleving is volgens de auteurs problematisch, omdat het voorbijgaat aan het feit dat een eentalige Vlaming net het minst aangepast is aan deze superdiverse realiteit. Een tweede probleem is dat het beleid geen rekening houdt met deze superdiverse realiteit, waarbij legale en niet-legale migranten met een niet-Belgische nationaliteit niet dezelfde rechten krijgen als mensen met een Belgische nationaliteit, hoewel ze *de facto* wel deel uitmaken van die samenleving. Het wordt moeilijk om jezelf een democratie te noemen wanneer een groep die deel uitmaakt van de bevolking minder rechten geniet.

Wanneer de auteurs LLS gebruiken om hun eigen wijk in kaart te brengen, rijst soms de vraag naar de betrouwbaarheid en validiteit van de methode. Zou een andere onderzoeker met dezelfde methode in dezelfde wijk altijd tot dezelfde conclusies komen? Daarvan was ik op het einde van het boek nog niet overtuigd. Maar los daarvan is het na het lezen van dit boek moeilijk om niet met een andere blik te kijken naar de buurt waarin je woont of werkt, om niet zelf te zoeken naar sporen van superdiversiteit in het taallandschap. Voor wie vooral geïnteresseerd is in de methode van LLS: dit boek leest ook vlot als vervolg op een eerder boekje van Blommaert (2013), *Ethnography, Superdiversity and Linguistic Landscapes: Chronicles of Complexity*, waarin dieper wordt ingegaan op deze methode.